

11

(לה) ויהי בנסוע הארון - עשה לו סימן מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו. ולמה כתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז א), לשון רש"י. ולא פירש לנו הרב מה הפורענות הזו שהוצרך להפסיק בה, כי לא מזכר כאן בכתוב פורענות קודם ויהי בנסוע הארון. ולשון הגמרא שם, פורענות שנייה ויהי העם כמתאוננים (להלן יא א), פורענות ראשונה דכתיב ויסעו מהר ה' (פסוק לג), ואמר רבי חנינא מלמד שסרו מאחרי ה'. וכתב הרב בפירושו שם, בתוך שלשת ימים למסעם התאוו תאוה האספסוף להתרעם על הבשר כדי למרוד בה'. ואלו דברי תימה, שהרי פורענות ויהי העם כמתאוננים כתובה ראשונה ושל תאוה שניה, ושתייהן סמוכות. אולי סבר הרב שנכתבו שלא כסדרן, רמז על הראשונה באמרו "מהר ה'", כי שמא מעת נסעם חשבו לעשות כן, והפסיק וכתב את השניה ואחר כך חזר לראשונה. ואין בזה טעם או ריח: אבל ענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו פורענות ראשונה. והפסיק, שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות. וקרא החטא "פורענות" אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות. ושמא אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד:

אמת ליעקב במדבר פרק יב פסוק יד

2

(יד) ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים. פירש"י וז"ל: ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף בנזיפתו תסגר שבעת ימים עכ"ל. לכאורה למה היה לו להאריך ולבוא בדין ק"ל וחומר ודיו, ולמה לא אמר לו בפשוטו - תסגר שבעת ימים ואחר תאסף? והנראה לי, דבאמת כתוב לעיל ויאמר אהרן אל משה בי אדוני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו. ואח"כ כתוב: ויצעק משה אל ד' לאמר קל נא רפא נא לה, הרי שאהרן לא ביקש מחילה מהקב"ה אלא ממשה, והרי שהיו סבורין שהחטא מכיון שהוא בין אדם לחבירו אין להם רק לבקש מחילה בלבד, ומכיון שהתפלל משה אל ד' בעדה הרי לך הוכחה ברורה שמחל להם על כבודו. אבל הקב"ה חפץ להסביר כי גם לשכינה חטאו, ושיסוד בין אדם לחבירו הנהו באשר הנהו צלם אלקים, וכמו שביארתי לעיל בפרשת נח [ט' פ"ו] גבי רוצח דכתיב: שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם, הרי דאפילו רציחה עצמה אמרה תורה שיסוד האיסור הוא מפני שבצלם אלקים ברא את האדם, וכיון שכן חטאו לשכינה וצריך להמתין לפחות שבעת ימים. וכן הוא באמת בלשון הרע, שהוא לכאורה בין אדם לחבירו, ואעפ"כ ארז"ל שהוא ככופר בעיקר. וכן המעלים עיניו מן הצדקה הרי הוא כעובד עכו"ם, דאי אפשר להפליג בין אדם למקום מבין אדם לחבירו, ודו"ק והבן שזה עיקר גדול..

א. הראשון לקיים סיפור יציאת מצרים הוא משה רבנו. "ויספ" משה לחותנו". וסיפור זה פעל מיד חידושי תורה. יתרו מוסיף פרשה בתורה. והדבר הוא פלאי פלאים. יתרו, שרק עכשיו שמע ובא, והוא כבר מוסיף ומחדש פרשה בתורה! ומכוין לאמת. ובאותה פרשה נזכרת לכל הפחות, הסיבה שגרמה לדיבוריו. ראה מצב הגורם ל"נבול תבול", ונתעורר ליעץ לו כנגד זה. אבל מה שלא מובן הוא, שבתוך פרשת ההוספה של יתרו, נכללו דברים שאין להם שום קשר עם אותה סיבה המעוררת. והם הדברים של "והודעת להם הדרך אשר ילכו בה" וה"מעשה אשר ועשו" שיש כאן מקור לדין של לפני משורת-הדין.³ ושדש של לפני משורת-הדין הוא בחידוש של יתרו. ולזה אין לנו מקום הבנה. שעם כל החידוש של פרשת "אתה תחזה" מכל מקום הלוא היתה שמה עובדה של "כל העם עומד עליך" שהביאתו לכך, אבל ללמד דין למשה! וכי זה ענינו של יתרו ללמד דינים למשה.

א. יסודו של בין אדם לחבירו בתורה הוא בכתוב "ואהבת לדיעך כמוך".¹¹ [עיין פחד יצחק שבועות מאמר כא אות יא, שם נתפרש היסוד הבא.] וכתב הרמב"ן שמלת "כמוך" היא על דרך ההפלה, מצד שני טעמים: א) מצד שהוא כנגד הדין, שהרי חיך קודמין.¹² ב) לא יקבל לב האדם לאהוב את חבירו כמותו. כלומר, שבירת חומת נחושת של "אדם קרוב אצל עצמו"¹³ היא למעלה מיכלתו של בן אדם. ודבר איום הוא, שמילה בתורה אינה אלא על דרך הפלה והגזמה!

י. אם אדם עושה יותר מהמחויב, בבין אדם לחבירו, אם משיב את האבידה על אף היותו זקן ואינו לפי כבודו, נקרא עושה לפני משורת-הדין. פירוש של "לפנים משורת-הדין" הוא מעשה של גישה, התקרבות וקרבה לפשטא דקרא של "כמוך". אם הדין פוטר אותו מצד "חיך קודמים" הרי אין כאן "כמוך" ממש; ובכל מעשה שאדם עושה לטובת חבירו אף על פי שהיה פטור מכך, יש בזה צעד לקראת השטח של "כמוך", יותר הזדהות עם הזולת.

ובזה נתבארה לנו בכלל מה טיבה של מדת חסידות. אין סוף ענינה בזה "אז ער איז פרומער, אז ער שאקעלט זיך מער ביים דאווענען", (שהוא יותר "פרום", מתנדנד יותר בתפילה) אלא שהפירוש הוא ש"דער עצם קוק זיינער איז אנדערש" (שעצם מבטו שונה), רמת החיים, המבט שלו היא במימד אחר לגמרי. ורמה זו מגביהתו לתחום שבו באמת חי ופועל ומעריך כל דבריו. ובתחום שלו, מבט של הקדש, שם אף המחשבה מחייבת. ואין כאן לפני משורת-הדין, אלא שלגבו, בהתאם לדרגתו הוא, שהוא חי בתחום של הקדש, שם הרהורי מחשבה מחייבים ממש. הגדרת חסידות היא לא במעשים מסויימים ולוקליים של פרומקייט, אלא כהבעה והשתקפות של מישור חיים געלים יותר, וממילא נעשים מעשים נשגבים יותר. ומתוך מבט של אהבה נמשך לאף מה שלא נצטוו לעשות מפני שהאהבה גורמת "אז איך קוק אויף, וועלט מתוך דיין רצון". (שאני רואה העולם מתוך רצון שלך, ורואה אני את רצונך אף בשעה שאין ציווי מפורש על כד.)

יד. וחוזרים אנו להתחלת הדברים. פרשת יתרו נרקמת לתוך התחלתם של כלל ישראל, (אף למאן דאמר שלאחר מתן תורה בא,

ויתקיים בכנסת ישראל ציווי של קדושת ישראל בנפש בציווי של מדת חסידות. והוא הוא ענינו של גר. אין שום חיוב על גוי להתגייר. קדושת הנפש של גר היא קדושת הנפש דרך מדת החסידות ולא דרך חובה.